

Bir Gazetecilik Türü Olarak Röportajın Anatomisi: *Mahkeme Röportajları* ve *Mahkeme Kapısı* Kitaplarındaki Röportajların Betimsel Çözümlemesi

Anatomy of Reportage as a Genre of Journalism: A Descriptive Analysis of the Reportages in the Books of the *Mahkeme Röportajları* (Courtroom Reportages) and *Mahkeme Kapısı* (Law Court)

Ömer Özer, Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi,
E-posta: omeroz@anadolu.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0003-2649-6182
Araştırma Makalesi/Research Article

Anahtar Kelimeler:

Cemal Refik, Sait Faik Abasıyanık, röportaj, mahkeme

Öz

Çalışmada 1930'lar ve 1940'larda yazılan Cemal Refik'in *Mahkeme Röportajları* ve Sait Faik Abasıyanık'ın *Mahkeme Kapısı* isimli çalışmalarında yer alan mahkeme röportajları incelenmiştir. Temel amaç, iki yazarın röportajlarının özelliklerini belirlemek ve karşılaştırmasını yaparak aralarındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmaktır. Temel tez, röportajların aralarında benzerlik bulunmasının yanı sıra farklılıkların da olmasıdır. Gerçekten de inceleme sonunda iki yazarın da röportajların özelliklerine sadık kaldığı görülmüştür. Bu anlamda aralarında büyük ölçüde benzerlikler bulunmaktadır. Elbette farklılıklar da yer almıştır. Çalışmanın Türkiye'de röportaja gereken önemin verilmesi bağlamında bir işlevi yerine getirdiği söylenebilir.

Abstract

This study examines the court reportages in the books of Cemal Refik's Courtroom Reportages and Sait Faik Abasıyanık's Law Court written in the 1930s and 1940s. The main goal of the study is to identify the characteristics of the reportages of the two authors and to highlight the similarities and differences between them based on their comparisons. The basic thesis is that there are both similarities and differences between the reportages. In fact, at the conclusion of analysis, it was shown that both authors remained faithful to the basic characteristics of the reportages. In this sense, there are many similarities between them. There were, of course, differences. It is possible to say that the study fulfills a function in the context of giving the necessary importance to the reportage in Turkey.

Keywords:

Cemal Refik, Sait Faik Abasıyanık, reportage, court

Başvuru Tarihi: 14.09.2022

Yayıma Kabul Tarihi: 21.11.2022

Özer, Ö. (2022). Bir gazetecilik türü olarak röportajın anatomisi: Mahkeme Röportajları ve Mahkeme Kapısı Kitaplarındaki röportajların betimsel çözümlemesi. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KİAD)*, (9), 1-22. DOI: 10.56676/kiad.1175417

Giriş

Bu çalışmada 1930'lar ve 1940'larda yazılan Cemal Refik'in (1943) *Mahkeme Röportajları* ve Sait Faik Abasıyanık'ın (2021) yeniden basılan *Mahkeme Kapısı* isimli çalışmalarında yer alan mahkeme röportajları konu edinilmiştir.¹ Mahkeme röportajları, polis adliye haberciliği alanına girmektedir. Bu kategorinin haberleri cinayet, yüz kızartıcı suçlar, trafik, ev ve iş kazaları, felaketler, intihar vakaları, adli süreçlerle ilgili tüm konular gibi çok farklı alt dallardaki haberleri kapsamaktadır (Paksoy, 2018, s. 4).

Makaledeki temel amaç, iki yazarın röportajlarının nitel olarak betimsel çözümlenmesini yapmaktır. Temel tez, iki yazarın röportajlarının, röportaj türünün özelliklerini taşıdığı ama aralarında benzerliklerin yanı sıra farklılıkların da olduğudur. Bir gazetecilik ve edebiyat türü olan röportaj, günümüz gazeteciliğinde yoğun olarak başvurulan bir faaliyet olmaktan çıkmıştır. Gazetecilik alanı bakımından son derece önemli olan söz konusu türün yeniden anımsanarak canlandırılması ve böylece yeterli önemin verilmesi elbette gereklidir. Kuşkusuz bu alanda üretilecek çalışmalar gazeteciler ve iletişim eğitimi bakımından gazeteci adayları için de önemli olacaktır. Çalışma, iki kitapta yer alan Refik'in 18 ve Abasıyanık'ın 26 röportajıyla sınırlıdır.

Röportaj nedir?

Röportaj, Latince “toplamak ve getirmek” anlamlarında kullanılan “reportare” sözcüğüne dayanmaktadır. Bu kavram, gazete ve dergi yazılarında kendini bulmaktadır. Söz konusu yazılar, yazarın incelemelerine görüşlerini de katmasıyla birlikte oluşturulmakta ve genellikle fotoğraflar eşliğinde yayımlanmaktadır. Röportaj, gezi yazılarını andırır ama dayandığı tez ve düşünce yapısı bakımından bir makale kadar güçlüdür. Röportaj, haberin özelliklerini taşımaktadır. Örneğin enformasyon sunar. Ancak bu enformasyona yazarın izlenim, düşünce ve görüşleri de katılmaktadır. Haber veren bir yazı türüdür röportaj. Başkalarının ulaşamadığı yerlere gazeteci/röportajcı ulaşmakta, tanıklık etmekte ve tanıklıklarını da okurla paylaşmaktadır. Bu sırada edebiyatın olanaklarından da yararlanmaktadır (Şenyapılı, 1981). Kaldı ki röportajı edebiyat türü olarak kabul eden ilgililer de bulunmaktadır. Edebiyatın olanaklarına başvurmasının nedeni ise gazetecilik uğraşısında başarılı olmaktır (Güven, 2018, s. 30).

“Röportaj”, bir gazetecilik yaklaşımıdır ve çok yönlüdür. Bir yazı türü olarak çok geniş bir alana sahiptir. Örneğin yalnızca soru sorulup yanıtı alınan ve/veya metne dönüştürülen bir söyleşi ve/veya haber türü değildir. Ancak röportajın kaynağının görüşme olduğunu kabul etmek gerekir. Bu, görüşmenin röportaj olduğu anlamına gelmemektedir (Şenyapılı, 1981). Örneğin soru yanıtı metin söyleşidir. Soru sorulup yanıtı alınan ama kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden (5N 1K) sorularının karşılıklarını dolduracak biçimde yazılan metin haberdur. Dolayısıyla röportaj olması için söyleşiyi ve haberi kapsaması gerekir. Elbette röportaj için tek bir soru ya da soru grubuna karşılık tek bir kişinin yanıtlarıyla oluşturulacak metin de röportaj olmaz. Kuşkusuz araştırmalar, incelemeler yapılmalı, gezerken görülmeli, izlenimler aktarılmalı ve sonunda bir

¹Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında mahkemelerle ilgili bir doktora tez çalışması için bkz. Dönmez, 2009. Mahkeme röportajlarıyla ilgili bir çalışma için de bkz. McQueen, 2015.

gerçekler silsilesi sunulmalıdır (Şenyapılı, 1981). Ancak belirtmek gerekir ki gazetecilik bakımından söyleşi de son derece önem taşımaktadır. Nitekim gazeteciliğin özüne inildiğinde gazetecinin karşısına söyleşi yapma durumu çıkacaktır. Bu anlamda söyleşinin de ustalık gerektirdiğinin altını çizmek gerekir.

Röportajda olayların gerçekçi bir bakışla izlenmesi yeterli değildir. Elde edilen materyalleri duru ama gerekiyorsa da çarpıcı bir dille aktarmak gerekir. Dolayısıyla röportajda anlatılanı insanlar anlamalıdır. Bir başka deyişle mesaj net olmalı ve hedefini bulmalıdır. Röportajcı anlatırken de günlük konuşma dilini kullanmalı ve yorum yapmaktan çekinmemelidir. Örneğin toplumsal düzenle ilgili bilgi vermekten kaçınmamalı en azından röportajı okuyan birinin bu anlamda çıkarımlar yapmasına zemin hazırlamalıdır. Bu nedenle röportajcı, iyi bir araştırmacı kimliğini temsil etmelidir. Araştırmaları sonunda elde ettiği verileri değerlendirme kapasitesine sahip olmalıdır. Hatta röportajda eksik kalan kısımlar varsa bunları kolaylıkla tamamlayabilmelidir. Bu anlamda tamamladığı metni de yorumlama yeteneğiyle birleştirerek okuyucunun beğenisine bırakmalıdır (Şenyapılı, 1981).

Röportaj, gazete haberinden önce vardır çünkü tarihin ilk röportajı olarak İlyada, ilk röportaj yazarı olarak da Homeros gösterilmektedir (Engin, 2018, s. 5-7). Ancak röportaj bir haberdur ve bu yön yüksek derecede önemlidir. Yani haber yönü olmadan bir metin röportaj olmaz ve medyada yayımlanamaz. Bu da aşağıda dikkat çekilen haber değerlerini gündeme getirmelidir. Haberin “*Haberler olaylarla ilgilidir, yoksa birtakım sorunların durumuyla ilgili değildir; haberlerin temel amacı, bugündür. Geçmiş ya da gelecek olaylar değildir; haber bir olayın ortaya konmasıdır. Bir olayla ilgili deneyimi yansıtmaz*” (Halberstam, 1992, ss. 12-14) şeklindeki üç özelliğinden hareketle bunların yaptığı bireysel çağrışımlar uyarınca bazı değerlendirmeler yapılabilir: Deprem felaketinin haberi mutlak yapılmalıdır ama o yöredeki etkilerini içeren bir röportaj, insanların günler geçmesine karşın deprem felaketiyle ilgili yazılanları okumasını sağlayabilir. Öte yandan röportaj, bir kimsenin olayla ilk yüzleştiği zamanki kadar taze kalmalıdır (Kabaş, 2009, s. 36). Örneğin çözümlemesi yapılan röportajlar bugün de ilgiyle okunmaktadır. Bu arada röportaj hem eğitimi hem de uyarmalıdır.

Yoruma haberde yer verilmez. Ancak yorum, röportajın tartışmasız en önemli unsurlarından biridir. Yani röportaj yazarı yazısında yorum yapar. Röportaja konu olan olay, dikkat çekici bir biçimde aktarılmalıdır. Bir başka deyişle yorum, olayı çarpıcı biçimde sunmak ve okuyucuyu etkilemek için zaman zaman zorunludur (Şenyapılı, 1981). Röportajın en önemli unsuru öznelliktir. Ancak öznel görüşler, deyim yerindeyse gemlenmeden ortaya dökülemez. Kontrollü olunmak zorunludur. Öznellik, yazarın röportajında kullanmak için yaşadığı olaylardan yaptığı derlemedir (Schneider ve Raue, 2002, s. 88). Elbette, röportaj yazarının yorum yapıyorum diye söylenenleri çarpıtmaması gerekir.

Bilindiği gibi liberal/geleneksel habercilik anlayışı idealize edildiğinde olay, haber içinde sunulurken nesnel biçimde formüle edilir ve hemen hemen konunun özünü yansıtır. Bu anlamda haberde 5N 1K formülü önemlidir. Röportaj ise ilk tümceden başlayarak

anlatmaya başladığından röportaj yazarı, anlatmayı becerebilen bir gazeteci olmalıdır (Schneider ve Raue, 2002, s. 89). Röportaja konu olan gelişmelerin yalın biçimde anlatılması gerekir. Burası önemlidir. Nitekim, edebi bir dil kullanması röportaj yazarına karmaşık değil, anlaşılır bir metin ortaya çıkarma gücü, hakkı ve görevini vermelidir (Özer, 2013).

Bir metnin okunmasında giriş son derece önemlidir. Bu durum, röportajlar için daha da geçerlidir. Nitekim habere karşın röportajlar, bir olayın okunma olasılığını arttırmak için yazılır. Haberin sıkıcılığı röportajda olmamalıdır. Klasik haber girişi yerine ilgi uyandıracak bir röportaj girişi metnin okunması anlamında daha makul olabilir. Yüksek sesle başlayan bir röportaj yazarının daha sonra deyim yerindeyse sesi kısılabilir. Oysaki onun, olaya, öyküye, bu öyküde yer verdiklerine karşı hakkaniyetli olması gereklidir. Giriş için bir sahne betimlemesi yapılabilir. Bunların yanı sıra giriş için şaşırtıcı bir izlenime de yer verilebilir (Schneider ve Raue, 2002, s. 91-92). Elbette röportajı duru bir Türkçeyle yazmak, cümleleri uzatmamak doğru olacaktır (Çetiner, 1975, s. 4).

Bu aşamada akla röportajın bir kalıba sokulup sokulamayacağı düşüncesi gelmektedir. Kuşkusuz tüm röportaj yazarlarının araştırma ya da gözlem tekniğinin aynı olduğu kabul edilse bile, yazmanın kalemde kaleme geçişini düşünmek zor değildir. Hikmet Feridun Es (1975, s. 7) röportajın belli bir kalıba girmeyeceğini, her konu için ayrı bir anlatım yapılabileceğini belirtmektedir. Nail Güreli (1975, s. 7), röportajın özgür olması gerektiğini, roman, hikâye, tiyatronun anlatım özelliklerinin tümünün röportaj için de geçerli olduğunun altını çizmektedir. Fikret Otyam (1975, s. 10), röportajda gerçeklerin görünmesi, açıklık ve yalınlığa dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Cengiz Tuncer (1975, s. 12), röportajda anlatım yolunun yazara ve konuya göre değişebileceğini ama eksiksiz anlatımın tüm röportajlar için değişmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yaşar Kemal röportajlarındaki yazmayla ilgili yaptığı değerlendirmede, röportajları nasıl okutabileceğini düşünmekte, sürükleyici bir şey ve konu birlikteliği olmamasından şikayet etmekte, yazma tekniğinin gücünden yararlandığını belirtmekte, örneğin 10-15 cümlelik doğa betimlemeleri yaptığını anımsatmaktadır (Çalışlar'dan aktaran Kabaş, 2009, s.38).

Yöntem

Çalışmada özünde 3 soruya yanıt aranmıştır. Bunlar şu şekildedir:

1. Röportajlarda ne sunulmuştur?
2. Röportajlarda ne, nasıl sunulmuştur?
3. Röportajların gazetecilik faaliyeti bakımından durumu nedir?

Bunlardan ilk ikisi birbiriyle ilişkili sorulardır ve bu sorulara bağlı olarak 3 başlık oluşturulmuştur. Bunların ilkinde ne sorusuna karşılık bulunmaya çalışılmış ve röportajların konuları saptanmıştır. Daha sonra nasıl sorusuna karşılık aranmış ve özellikler belirlenmiştir. Bunları da şöyle açıklamak mümkündür:

1. Röportajların konuları ve yapısı.
2. Röportajlardaki öznellik ve üslup: Metinden çıkan yazar ideolojisi.
3. Röportajlarda sorunlu toplum görüntüsü.

Kuşkusuz röportajların gazetecilik ile ilgisinin kurulması gerekir. Bu anlamda haber değerleri bakımından ölçüm yapılabilir ve gazetecilik türlerinden birisine girip girmediği sorgulanabilir. Bu anlamda başlık şöyle kurulmuştur:

4. Gazetecilik faaliyeti.

Çözümleme için kitaplardaki röportajlar birden fazla kere okunmuştur. Alıntılarını farklı röportajlardan olmasına çalışılmıştır. Elbette örnekler ortak noktalardan seçilmiştir. Belirtilmesi gereken bir nokta da özellikle Cemal Refik röportajlarında daha fazla yer verilen Türk vatandaşı ama farklı milliyetlere sahip insanlara yönelik bir kategorinin oluşturulmamasıdır. Onların sunumuna ilişkin bir çözümlemeye gidilmemiştir.

Çözümleme

Çözümlemeler alfabetik olarak sunulmuştur.

A. Cemal Refik Röportajları

1. Röportajların Konuları ve Yapısı

Röportajların konuları, adi ve/veya şahıslara karşı işlenen suçlardır ve kendi içinde çeşitlilik sergilemektedir. Örneğin “aşk mektubu yazma ve taciz, bıçakla yaralama, kavga, hırsızlık, dolandırıcılık, külhanbeylik, sarkıntılık” konular arasındadır. Cemal Refik, çoğunlukla mahkeme içinde olanları ve yargılama sırasında yaşananları aktarmaktadır. Buna bağlı olarak kişileri ve olayları öne çıkarabilmektedir. Örneğin “Günahkâr Bir Kadının Şahitliği” (Refik, 1943, s. 5-8) başlıklı röportaj, mahkeme içinde ve yargılama sırasında yaşananları anlatmaktadır ama aslında bir kavgayı içermektedir. Yani dava nedeni, kavga çıkması ve bıçakla yaralamadır. Bu röportajda öne çıkarılan ise bir seks işçisi kadın olmuştur. Röportajın varlık nedeni, söz konusu kadının orada bulunması olarak belirlemek denebilir. Röportajda iki erkek, İstanbul’da genelevdeki bir seks işçisi kadın yüzünden kavga etmişler ve biri diğerini bıçaklamıştır. Metin, olayı gören bir başka seks işçisinin şahitlik yaparken mahkemede tavrını konu edinmektedir. Röportaj, kadının mahkemeye gelişinden oradan ayrılana kadarki hallerini işlemektedir.

Röportajların yapısı bakımından değinilmesi gerekli bir nokta, kişilerin mutlaka şeklen tanıtılmasıdır. Saçları, gözleri, yüz yapısı, çenesi, boyu, duruşu gibi özelliklere röportajlarda yer verilmiştir. Yaş tahmini hemen hemen her röportajda yapılmıştır. Örneğin “Üç Kafadar” başlıklı röportajda kişi tanıtımı girişte verilmiştir:

“... Meyhaneci Niko elli yaşlarında, kızıl yüzlü, şiş gözlü, çarpık bakışlı, pos bıyıklı, şişman, tostoparlak bir adam. Tam bir meyhaneci... Maznunlardan Sait ince, uzun boylu,

çatık kaşlı, oyuz yaşlarında... Arkadaşı Süleyman iri yarı, geniş omuzlu, Douglas bıyıklı, asık çehreli, yaşı yirmi beşle otuz yaşları arasında... Üçüncü maznun Recai çelimsiz vücudu ile pek genç görünüyor amma, nüfus kâğıdına göre yirmi beş yaşında imiş. Kafadarların üçü de külhanbeyi tipi... Saçları yana taranıp alınlarından şakaklarına doğru perçem gibi sarkmış, bakışları çapkın, boyunlarında ipek kaşkuller, çift sıra düğmeli, çapraz yeleklerinin göğsünden beyaz kordonlar sarkıyor, geniş pantolon paçaları rugan iskarpinlerinin burnuna yığılmış. Harflere bastıra bastıra, keltmeleri ağdalandıra ağdalandıra konuşuyorlar; dişlerinin arasında "S" ler "Z" oluyor, "R" ler katmerleniyor." (Refik, 1943, s. 44).

Röportajların bir başka yanına bakıldığında metne uygun ve temel oluşturan girişler yapıldığı görülmektedir. Bu girişlerde, sanıklar ya da davacılar konuşturulabilirken, kişi tanıtımı da yapılabilmiştir. Ya da doğrudan kişi hakkında kısa bir bilgiden sonra mahkemeye konu olan olay aktarılabilmiştir. "Sarkıntılık" başlıklı röportajdan yapılacak alıntı konuyu açıklar düzeydedir:

"Davacılar, otuz beş yaşlarında, temiz giyinmiş, ağır başlı bir zat ile uzun boylu, narin yapılı, esmer güzeli bir genç kız. Maznunlar da iki kişi. İkisi de genç. Nail yirmi beşinde, uzun boylu, zayıf, siyah saçlar ondüelenmiş sakal başları yarım favori şeklinde şakaklarına doğru sarkmış, üst dudağını boydan boya örten kaba bıyıklarının uçları ağzına doğru kıvrılmış... Diğer maznun İhsan da aynı yaşta ve aynı kıyafette. Yalnız, bu daha kısa boylu, tıknazca ve sarışın. Evvelâ davacı vakayı anlattı..." (Refik, 1943, s. 58).

Bu tanıtımdan sonra olayın anlatımına geçilmiştir. Anlatıldığına göre, tramvayda giderken, davacı arka sahanlıkta bulunmaktadır. İçeride iki genç, bayanın birine ki o da mahkemededir, sarkıntılık yaparlar. Uygun olmayan davranışları üzerine genç kız sahanlığa çıkıp, onun yanına gelir. Ardından davalılar da gelirler ve gene kızcağıza çirkin sarkıntılıklar yapmaya başlarlar. Kızcağız sıkılır ve çevresindekilerden yardım bekler. Zorunlu olarak davacı müdahale eder. Delikanlılara "siz bu bayanı tanıyor musunuz" der. Onlar da "elbette tanıyoruz, sen ne karışyorsun" diye çıkışırlar. Ama genç kız onları kesinlikle tanımadığını söyler. Bunun üzerine davacı, delikanlıların yaptığı hareketin çok çirkin ve ayıp olduğunu, böyle şeylerin onlara yakışmadığını, bayanın hoşlanmadığını ve şikayetçi olduğunu söyler ve münasebetsizlikten vazgeçmeleri gerektiğini de ekler. Bunun üzerine delikanlılar sinirlenirler ve hem küfür ederler hem de yumrukla vururlar. Diğer yolcular kavgayı ayırırlar. O da polise başvurur ve davacı olur. Davacının bu ifadesinden sonra kadın konuşur ve davalılara da daha sonra söz verilir (Refik, 1943, s. 58-59).

Röportajlarda ortak olarak verilen başka bir unsur da hâkimlerin doğru sorgulama yapmalarıdır. Onların sanık, tanık ve davacıları dinlemesi örneklerle verilmektedir. "Paylaşılmayan Kadın" başlıklı röportajdaki örnek geneli temsil eder görünmektedir:

"-Reis bey hazretleri! Şurada karşınızda dururken erkeklik namına utancımın yere geçiyorum. Kırk yıllık dostluğu postluğu bir yere bırakalım, şu adamın karı yüzünden yaptığı iş erkeklığe yakışmaz. Erkek dediğin arkadaş uğruna kırk tane kadını değil, canını bile feda eder beyefendi hazretleri!..

Hâkim:

-Boş sözlerle vakit geçirme. Vakayı anlat." (Refik, 1943, s. 34).

Röportajların sonunda mahkemenin nasıl sonuçlandığı da verilmektedir. Buna göre bazen gerekçesi ile ya verilen cezalar aktarılmaktadır ya da daha az olmakla birlikte mahkemenin ileri bir tarihe bırakıldığı yazılmaktadır. Ya da “Kadından Dayak Yemiş!” (Refik, 1943, s. 49-52) başlıklı röportajda olduğu gibi, davalı tutuklanır ama suçun içeriğine uygun mahkemenin asliye ceza mahkemesi olması dolayısıyla evrak buraya gönderilir.

Bu yazılanlardan mahkemelerin adil olduğu sonucunu çıkarmak da mümkündür. “Genç Kızın Gece Arkadaşları” başlıklı röportajdan verilecek bir örnekle bu durumu açıklamak doğru olacaktır:

“Şahit polisler ve bekçiler de dinlendiler, Kâmilin tabancayı kasten patlattığı sabit olmadı, kavga çıkarıp silah patlatmasına sebebiyet vermek suçundan dolayı on gün hapse konulmasına ve tabancanın müsadere edilmesine karar verildi.” (Refik, 1943, s. 57).

Yukarıdaki yazılanlardan anlaşılacağı gibi, Cemal Refik, davalı ve davacıların mahkemelerdeki görünümünü ve açıklamalarını vermektedir. Bunlar röportajların temel yapısında önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte röportajın hammaddesini oluşturan söyleşilere yer verildiği de yine yukarıda verilen örneklerden anlaşılacaktır. Elbette söyleşi, röportajdan farklıdır ve röportaja kaynaklık etmektedir. Bu nedenle bir örnekle daha konuyu açıklamak yararlı olacaktır. “Cin Gibi Çarpmış” başlıklı röportajdaki söyleşiden yapılacak kısa bir alıntı geneli temsil eder niteliktedir:

“Hüviyetlerinin tesbitinden sonra hâkim sordu:

-Anlat bakalım dâvanı Mustafa! Nasıl oldu bu iş?

-... Ne ağnlatayım beğefendi! Şu adam yaktı canımı işte... Emme, yine siz sağ olun. Ne yapalım? Kader kısmet böyle imiş.

-Sen kaderi kısmeti bırak. Burası mahkeme... Bak bu adamı suçlu diye getirmişler. Sen vakayı anlat ki, bu adamın hakikaten suçu varsa cezasını verelim...” (Refik, 1943, s. 63).

Betimlemeler röportajların olmazsa olmazıdır. Bunlar, Cemal Refik röportajlarında olduğu gibi hem röportajlara konu olan olayların anlaşılmasında hem de okunmasında olumlu katkı vermektedir. Refik röportajlarında doğrudan betimlemeler yapılmıştır. Ancak bunlar parsel parsel doğa betimlemeleri değildir. Bunun yerine çoğunlukla kişi betimlemeleri yapılmıştır. Kişi betimlemeleri her bir röportajda gerçekleştirilmiştir. “Paylaşılamiyan Kadın” başlıklı röportajdan verilecek örnek demek isteneni açıklama gücüne sahiptir:

“Maznun Hayri uçları sigara zifirinden sararmış parmaklarını yalaya yalaya ıslatıp yengeç çengeli gibi yukarıya kıvrık, siyah bıyıklarını bükerek homurdanıyor, karşıda sırtını pencerenin kenarına yaslayıp elindeki bastona dayanarak kendisine bakan adamı işaretle yanındaki kadına bir şeyler anlatıyor. Hayri de, bastonlu dâvacı Celâl de tam mânasıile uçarı kopuk tipinde... bıyıklar vurulmuş, saçlar yana taranıp perçem uçları kulak ardından sarkıtılmış. Hiddetli hiddetli birbirlerini tepeden turnağa kadar süziyorlar, gözgöze gelince

kaşlarını çatıp yüzlerini öteye çeviriyorlar.” (Refik, 1943, s. 33-34).

2. Röportajlardaki Öznellik ve Üslup: Metinden Çıkan Yazar İdeolojisi

Cemal Refik röportajlarının en önemli özellikleri arasında öznelliğe başvurması, üslubunun saldırgan ve alaycı olması ve bunlara da bağlı olarak yazar ideolojisinin metne yansması ve hatta metni belirlemesidir. Elbette bunlar röportajda olması gereken özelliklerdir. Yani Cemal Refik röportajlarındaki sunum öznel bir yapıda akmaktadır. Bu durum diğer röportajlarda da görülmekle birlikte “Günahkâr Bir Kadının Şahitliği” başlıklı röportajdan söz edilerek açıklanabilir. Bu röportajda yazar, seks işçisi kadından söz ederken şöyle demiştir:

“Serbest bir eda ile kürsünün önüne dikilmesinden belli ki, buralara çok girip çıkmış... Hafif bir baş işareti ile hâkimi selamladı. Bir kavga davasına şahitlik için gelmiş. Hüviyeti tespit edildi. Karlaşmış, hırıldılı bir sesle babasının adını, kendi adını ve yaşının yirmi dört olduğunu söyledikten sonra hâkim sordu...” (Refik, 1943, s. 6).

Başlıktan başlayarak bu ifade ve ona bağlı olarak gelişen sunumdan öznellik özelliğinin yanı sıra yazar ideolojisini anlamak da mümkündür. Nitekim seks işçisinin, çalıştığı işinden utandığını anlatır gibidir. Örneğin hâkimin evli misiniz sorusunu yanıtlarken anlatıma göre şiş kapaklı mavi gözlerle hâkimden sanığa (maznun) ve seyircilere kadar herkesi süzer ve sonra mırıldanarak “dulum” der. Daha sonra “nerede oturduğu” sorusunu kolay kolay yanıtlayamaz ve yazar, kadının sanki kendinden utanması gerektiği gibi bir anlatıma başvurur. Bu aşamadaki anlatım, öznel olduğu kadar yazar ideolojisinin metni belirlediğini göstermektedir. Kadın, göz ucuyla etrafındakileri süzer, sonra başını önüne eğer. Bir süre düşünür. Tereddüt yaşar, renkten renge girer. Ama “*külâh şapkallı baş, sıkıntılı, bezgin bir eda ile tekrar önüne*” (Refik, 1943, s. 6) düşmektedir. Seks işçisi kadın, hâkimin ısrarlarına başını ağır ağır kaldırarak, göz kapaklarını sarkıtarak, boynu yana bükülerek hafif hafif mırıldanarak dayanamaz ve “*Ben bir günahkârım, hâkim bey !.. Beyoğlunda (...) sokağında, bayan (...)nin umumi evinde oturuyorum*” der. Elbette bununla da kalmaz sunuma göre, hâkim, adresi tekrarlar o başını önüne eğer. Bu ve devamında gelen sunumda yazarın üslubunun saldırgan olduğunu ve alaycı bir tavır takınmaya çalıştığını ileri sürmek de mümkündür. Nitekim, hâkimin yalnızca doğruyu söyleyeceğine namusu ve vicdanı üzerine yemin edip etmeyeceğini sormasına verdiği yanıtı almış ve kadının ağzından şu ifadeye yer vermiştir:

“Zaten günaha gömülmüşüm. Kendimden olmıyan bir şeyin üzerine yemin etsem ne çıkar, etmesem ne çıkar? Amma, belki vicdanım vardır. Bu günah, onu da yok etmedi ya.” (Refik, 1943, s. 7).

Bütün bu yazılanları, yazarın, kadını tanıtımı tamamlamaktadır:

“Gri mantolu, külâh şapkallı, şişmanca, ablak çehreli bir kadın, yüzündeki siyah tülü şapkasının tepesinden geriye atıp salona girdi. Görünüşe nazaran yaşı henüz otuzu bile bulmamış. Fakat, dudaklarının pörsüklüğü, kızıl boyaların altından sırtıyor. Çehresini kaplayan kremli pudra macunu, yıpranmış derilerinin sarkıklığını gizleyemiyor. Gözlerini çevreleyen siyah halkalar tâ uzaktan farkediliyor.” (Refik, 1943, s. 5-6).

Kuşkusuz etkili ve güçlü bir anlatım söz konusudur. Bununla birlikte yazar, özel değerlendirmelerde bulunduğu anlatımıyla seks işçilerini olumsuzlamaktadır.

Röportajlarda alaycı üslup belirgin olarak sergilenmektedir. Bu hem yazarın kendi yorumunun içeriğinde hem buna da bağlı olarak davalı, davacı ve şahitlerin ifadelerinde hem de hâkimi konuştururken görülmektedir. “Emri İlahî ile Hareket Etmiş!” başlıklı röportajdan örnekler vermek konunun anlaşılmasını sağlayabilir:

1. Yazar: “*Seyfullah, Taksim civarında bir caminin teneşirlik denilen deposunda yatar, kalkarmış. Bir gece camiden dört tane halı ile, imamın ve müezzinin eşyalarını çalmak suçundan yakalamışlar; çalınan eşyayı da bulmuşlar. Fakat Seyfullah bu iddiayı kabul etmiyor. Bunları çalmamış; gözlerden gelen emir üzerine camiye temizlemek için almış.*” (Refik, 1943, s. 24).

2. Davalı: “*Hâşa, muhterem beyefendi hazretleri, hâşa!... Siz ilim sahibi bir adamsınız. Dizinizin dibinde benim gibi elli tane Seyfullah elli sene ders okur. Emri ilâhînin ne demek olduğunu benden daha iyi bilirsiniz. Cenabı hakkın emrine karşı gelebilirmiyim ben?*” (Refik, 1943, s. 25).

3. Hâkim: “*Şimdi seni tevkifhaneye göndereceğim... sakın orada da böyle sesler duyarsan etrafındaki eşyaları toplamağa kalkışma.*” (Refik, 1943, s. 27).

3. Röportajlarda Sorunlu Toplum Görüntüsü

Cemal Refik’in çalışmasında toplam 18 röportaj yer almaktadır. Bu röportajlar, konuları bağlamında polis adliye haberciliğinin kapsamına girmektedir. Buna da bağlı olarak mahkemeyi yansıtmaktadır. Dolayısıyla suç, röportajlardan yansımaktadır. Böylece röportajlarda sergilenen, sorunlarla boğuşan bir toplum yapısıdır. Meyhanede yaşanan kavga, genelevde bıçaklama, laf atma, dolandırma, hırsızlık gibi faaliyetler o dönem Türkiye’inde yoğun olarak yaşanmıştır ve bu anlamda karışık bir ülke izlenimi vermektedir. “Arsada Bülbül” (Refik, 1943, s. 38-42) başlıklı röportaj ise daha farklı bir olayı içermektedir: Tahsin, altı aylık çocuğunu sokağa bırakmak suçundan maznunen asliye ceza mahkemesinde muhakeme ediliyor. Otuz yaşlarında, buruşuk derili, elleri nasırlı, iri kemikli, amele kılıklı bir adam. Evrak okunurken o da saf bakışlarla mahkeme heyetini, daktiloyu, dinleyicileri, salonun dört köşesini gözden geçirir. Sorgu başlar. Ona altı aylık çocuğunu sokağa bırakıp bırakmadığı sorulur. Tahsin, çocuğu bülbül olarak anar; kendisine “Hangi bülbül, ben sana bülbül den, kargadan bahsetmedim, çocuğunu sokağa bıraktın mı? diye sorulunca, bir yanlış anlamayı düzeltir ve çocuğun adının Bülbül olduğunu söyler ve aslında Bülbül’ün kendisinin değil Sadık isminde seyyar satıcı birinin olduğunu açıklar. Sadık, Sabire hanımın dostudur. Sabire hanım da Tahsin’in Hayriye’sinin yani karısının ahabıymış. Açıklamalar bu şekilde karmakarışık bir şekilde ilerler. Zaten hâkimin sözlerinden hiçbir şey anlamadığını belirtmesi üzerine, Tahsin’in ağzından “Bunu ben de anladım Arap olayım bay hâkim” sözü çıkar.

4. Gazetecilik Faaliyeti

Türkiye’de röportajın tarihine ilişkin bir yazı kaleme alan Adnan Binyazar (1975)

röportajın bir gazetecilik yazısı olduğunu çünkü onda da habercilikte yapıldığı gibi haber malzemesi toplandığını, araştırma yapıldığını, gerektiğinde gezildiğini, görüldüğünü ve bir nesnel veri sergilendiğini belirtmektedir. Dolayısıyla bu geniş yönlülük, röportajın anlam alanını genişletmiş, onu, kamuoyu yaratmanın en etkili araçlarından biri durumuna getirmiştir.

Röportajlar, gazetecilik faaliyeti bakımından iki başlıkta ele alınabilir. Bunlardan birisi haber değerliliği ölçütleri diğeri de gazetecilik/habercilik türüdür. Haber değerleriyle gazeteciler görev yaptıkları sırada ölçüm yaparlar. Söz konusu ölçüm ile bir olayın haber değerliliğine sahip olup olmadığı saptanır. Örneğin bakılan ölçütlerden biri söz konusu olayların okuyucuya cazip gelip gelmeyeceğidir (Franklin, Hamer, Hanna, Kinsey ve Richardson, 2005, s. 173). Haber değerleri dendiğinde Galtung ve Ruge'un (1965'den aktaran Bell, 1991, s. 155) Kongo, Küba ve Kıbrıs'ta yaşanan olaylarla ilgili (dış haberler) yaptıkları çalışma akla gelmektedir.

Haber değeri ölçütlerinden 4 tanesine bağlı olarak Cemal Refik röportajlarının değerlendirilebileceği görülmektedir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Anlaşılabilirlik/Belirgin olma (Unambiguity): Buna göre, olay net olmalıdır. Olayın anlamında muğlaklığa yer yoktur. Net bir yorum yapılabilir (Lodziak, 1986, s. 46). Bir hikâye ne kadar açık hale getirilirse o kadar ilgi görecektir. Gerçekler şeffaftır (Bell, 1991, s. 157). Cemal Refik röportajlarından bir örnekle bu unsur açıklanabilir. "Görünmez El" başlıklı röportajda yazar (1943, s. 28-32), bir evde yapılan hırsızlığın duruşmasını anlatmaktadır. Hırsız, ev sahibi tarafından suçüstü yakalanmış ve mahkemede de suçunu itiraf etmiştir. Bundan dolayı 16 ay hapis cezası almıştır. Bu habere konu olan olay, anlaşılabilirlik/belirgin olma ile uyumludur.

2. Beklenilmediklik (Unexpectedness): Bu ölçüt, kestirilemezliği ve nadiren olanı ifade etmektedir (Hartley, 1990, s. 77). Bu türden olaylar rutin gelişmelerden daha fazla haber değerine sahiptir (Bell, 1991, s. 157). Cemal Refik röportajları arasında beklenilmediklik ölçütüne uyanlar da bulunmaktadır. Örneğin "Genç Kızın Gece Arkadaşları" başlıklı bir röportajda geçen ve davalının ve davacının başka başka anlattığı bir olay, bu ölçüt için uygundur. Olayda davalı Kâmil'in cebinde bir tabanca patlamış, kurşun Kâmil'in paltosunu delip çıktıktan sonra Ömer'in paltosunu ve ceketini de delmiş ama rastlantı olarak ikisi de yaralanmamıştır (Refik, 1943, s. 53-57).

3. Kişiselleştirme (Personalization): Belli insanların eylemleriyle ilgili olarak, olaylar ne kadar kişisel anlamda görülebilirse o kadar haber olma olasılığı artmaktadır (Lodziak, 1986, s. 47). Olaylar, insanların bireysel eylemleri olarak görülmektedir. Nitekim bireysel olarak insanlar, yapılardan, güçlerden ya da kurumlardan daha kolay tanınır. Bu nedenle örneğin hükümet, "Bayan Thatcher" olarak kişiselleştirilir (Hartley, 1990, s. 78). "Üç Kafadar" başlıklı röportajda geçen ve içeriğe göre birkaç yerinden bıçaklanan "Meyhaneci Niko" atfını bu anlamda belirtmek mümkündür.

4. Olumsuzluk (Negativity): Bunda sonuçlar önemlidir. Sonuçları açısından olaylar ne kadar olumsuz ise o kadar haber unsuru olma olasılığı artmaktadır (Lodziak, 1986, s.

47). Kötü haber iyi haberdır. Genellikle *beklenilmediktir, hemen olandır* (Hartley, 1990, s. 79). Tüm röportajlar, polis adliye haberleri niteliğindedir. Yani günlük şiddet olaylarıdır. Bu nedenle haber değeri atfedilmektedir. Röportaj olmasa haber olarak verilecek olaylardır. Haberler, olumsuzluk barındırmaktadır. Bıçaklama, taciz iddiası, yüze yumruk atmak, dolandırıcılık, hırsızlık, altı aylık çocuğu sokağa atma, dayak yeme, tabanca patlaması, sarkıntılık, kandırma, hakaret, üfürükçülük gibi olaylar yaşanmış ve bunların duruşmaları röportaj olarak yazılmıştır.

Öte yandan röportajların hemen hepsi görgü tanığı gazeteciliğine (eyewitness journalism) uymaktadır. John Carey de röportajın, görgü tanığı gazeteciliğine uygun olduğunu ifade etmektedir. Ona göre röportaj elde kesinliği olan bir kanıttır. Habercinin röportaja yansıyan görüşlerini, hatıralarını ve yaşadıklarını da kapsamaktadır. Dolayısıyla tümüyle bireyseldir. Röportajcı, yaşadığı ve içselleştirdiği gerçeği onun yöneliminden anlatmaktadır (Aktaran Kabaş, 2009, s. 36). Görgü tanığı gazeteciliği, başta krizlerde olmak üzere yurttaşların verdiği haber materyallerini de kapsamaktadır denebilir. Yurttaşların görgü tanıklığı görüntüleri, anaakım haber kapsamında rutin bir özellik haline gelmiştir. Böylece haber kuruluşlarının haber yapma kapasiteleri genişlemiştir (Andén-Papadopoulos ve Pantti, 2013). Zelizer'e (2007) göre, haber medyası dış kaynak kullanmaya başlamıştır ve görgü tanığının rolü, olaylara şahit olmak ve olayların tanığı olarak orada bulunduğunu iddia etmektir. Yurttaş haberciliği olarak da adlandırılan bu haberciliğin daha çok tsunami, kasırga, deprem gibi felaketlerde, terör saldırıları ve protesto olaylarında yapıldığını söylemek mümkündür. Söz konusu gazetecilik günümüzde daha çok sosyal medyada ve onun aracılığıyla yapılmaktadır (Hanska ve Bode, 2018, s. 3). Ancak görgü tanığı gazeteciliğini günümüzle sınırlamak doğru olmayabilir. Belki de daha gazetenin ilk zamanlarında dehşetengiz cinayetlerin ve büyücülerin yakılmasının yayımlanmasında da görgü tanıklığı söz konusudur. Görgü tanığı başkası da olabilirken haberi yazanın olma olasılığı daha yüksektir. Sonraları ajanslar ve gazeteler, muhabir kullanmaya başlamıştır. Hatta bunlar eski ve yeni muhabir olarak adlandırılmaktadır. Her iki tür muhabirler de haberi olay yerinden almaktadırlar (Özer, 2010). Elbette görgü tanıklığı burada da söz konusudur. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Nellie Bly'nin (2018) bir tımarhanede ve Upton Sinclair'in de (1975) bir tabakhane de yaşananları deneyimleyerek aktarması ve bir süre sonraki John Hersey'nin (1965) atom bombasının izlerini yansıtmaları da görgü tanığı gazeteciliğine uymaktadır. Yine George Orwell'in (2016a; 2016b) edebi gazetecilik yapıtları da görgü tanığı gazeteciliğini temsil etmektedir. Nitekim Orwell, yapıtlarında kendi deneyimlerini aktarmaktadır. Kuşkusuz edebi gazeteciliğin öncülerinden Tom Wolf'un 1972'de yazdığı bir makaleye attığı başlık görgü tanığı haberciliğini resmileştirmiştir. Öte yandan Yaşar Kemal (2011) ve Fikret Otyam (1982) röportajları örneğinde olduğu gibi Türkiye'de çok sayıda röportajın da görgü tanığı gazeteciliğini resmettiğini önermek doğru olacaktır. Bu anlamda, Cemal Refik röportajlarında yazarın doğrudan kendisinin mahkemelerdeki duruşmaları izleyerek aktarması, onun, duruşmalara kendisinin tanıklık yaptığını göstermektedir. Bu, bir tür görgü tanığı gazeteciliğine denk gelmektedir. "Ürpere ürpere başını salladı, acı bir tebessümle dudak büktü. Artık kekelemiyor, söyledikçe açılıyordu" (Refik, 1943, s. 7); "Maznun Azizin mamazel Sultanaya gönderdiği mektuplar okundu" (1943, s. 11); "Mübaşir kendisini susturup oturttu" (1943, s. 17), "Şahitler dinlendi, Tevfik hepsini

reddetti. Dolandırıcılık suçları mahkemece sabit görüldüğünden Tevfiğin dört ay yirmi gün hapse konulmasına ve yüz yedi lira para cezası ödemesine karar verildi.” (1943, s. 23). Bu türden tanıklıklar Cemal Refik’in (1943) çalışmasındaki hemen her röportajda kendini göstermektedir.

B. Sait Faik Abasıyanık Röportajları

1. Röportajların Konuları ve Yapısı

Sait Faik Abasıyanık (2021) röportajlarının konuları adi ve/veya şahıslara karşı işlenen suçlara ayrılmıştır. Yani günümüzün 3. sayfa haberlerine konu olan olaylardır. Bunlar kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Ancak hırsızlık başat konumdadır. Konular arasında belirtildiği gibi hırsızlık, boşanma, rüşvet, dolandırıcılık, kavga, kapkaç, yaralama, su kanalını kırma, cinayet, yangın bulunmaktadır. Sait Faik Abasıyanık, mahkeme içinde ve yargılama sırasındakileri aktarmaktadır. Bu nedenle bu tür röportajları “sabit röportajlar” olarak adlandırmak uygun düşebilir. Yazar, yalnızca izlemekte ve izlenimlerini birtakım anlatı ve görüşlerle birlikte aktarmaktadır. Buna karşılık sabit röportajların karşıtı olan “hareketli röportajlar” olarak adlandırılabilirler.² 1950’ler ve 1960’larda yoğunluk kazanan Yaşar Kemal ve Fikret Ötyam röportajları bu yöndedir (Özer, 2012; 2013).

Röportajın önemli bir özelliği, edebi yönüdür. Naci Sadullah’a (1975, s. 11) göre röportaj, edebiyatın dalı değil köküdür. Hikmet Feridun Es’e (1975, s. 6) göre röportaj, edebiyatın dalı değil, gövdesidir. Cengiz Tuncer de (1975, s. 12) röportajın edebiyatın bir dalı olduğunu düşünmekte ve edebiyatın herhangi bir dalındaki sanatsal başarıya ulaşma olanağı taşıdığını belirtmektedir. Kişiler ve olaylar Abasıyanık röportajlarında öne çıkabilmektedir. Ancak Abasıyanık röportajlarında davalı, davacı ve şahitlerin anlattıkları daha belirgin olarak verilmektedir. Adeta o, röportajlarda anlattırmaktadır. Oysaki yukarıda adı geçen hareketli röportaj yazarları daha çok kendileri anlatmaktadır. Kuşkusuz bu boyut, onun röportajlarının edebi yönünü dile getirmek için fırsat vermektedir. “Koltuk Değnekli Adam” (Abasıyanık, 2021, s. 41-45) başlıklı röportajda buna ilişkin örnekleri temsil edecek şu alıntı yapılabilir:

“Bakkal Ali’nin dükkânında erzak tevzi ediyordu. Ben de biraz bulgur ve pirinç tedarik etmek için yarım saattir bekliyordum. Bir aralık bir adamın bağırıldığını duydum: Menediyorum, dükkânı kapayacaksınız. Bugün erzak tevzi ettirmeyeceğim, dağılın. Baktım, bu Hasan. Koltuk değneklerinin birine dayanmış, ötekini havaya kaldırmıştı. Kimseye vurmuyordu. Fakat bakkala karşı değneğini sallıyor; ‘Menediyorum, efendim’ diye bağırıyordu.” (Abasıyanık, 2021, s. 42).

Sait Faik Abasıyanık, kişi tanıtımı yapmaktadır ancak bunlar röportajda o kişilerin anlattıklarının önüne geçmemektedir. Anlatılanları destekleyici unsurlar olarak girildiği de olmaktadır. Hemen hemen her röportajda kişileri tanıtıcı dokunuşlar yapılmıştır ancak

²Hareketli röportajlar bakımından şunlar yazılabilir: Röportajın araştırma kısmı, her gazeteci tarafından yapılabilir ve her gazeteci, röportajın özelliği olan öyküleme işini yapabilir. Ancak, Schneider ve Raue’nin belirttiği gibi, “Basın bültenlerini çöp kutusuna atmak, telefonları unutmak ve masa başından kalkmak zorundadır.” (Schneider ve Raue, 2002, s. 87).

çok boyutlu bir uzanış olmamıştır. “Seylan Çayı Hırsızları” (Abasıyanık, 2021, s. 1-8) başlıklı röportajdan yapılacak şu alıntı iyi bir örnek olsa gerek:

“Kim bilir Hüseyin Yazıcı da belki yaman gelip yaman gidenlerdendi. Uzun boylu, siyah ve uzun bıyıklı, siyah kuşaklı bir delikanlı olduğu muhakkak. Kırk yedi yaşındaymış. Fakat uzun boyu gene de uzun boy, sesi gene ‘eyvallah imanım’ diyen ses. Yalnız siyah ve uzun bıyıklarına ak düşmüş, kenarları sakallarının arasına karışmış.” (Abasıyanık, 2021, s. 5).

Sait Faik Abasıyanık röportajlarının dikkat çekici bir özelliği de girişlerin aniden deyim yerindeyse “paldır küldür” ama usturuflu, yine deyim yerindeyse “pamuk nitelikli ve uygun zeminli” kısa yazılmış girişler olmalarıdır. Bu girişler, metni temsil etmektedir ama ne anlama geldikleri metin okunduktan sonra anlaşılacaktır. Birkaç örnek vermek konunun anlaşılmasında yardımcı olacaktır: “Cürmümeşhut (Suçüstü) hâkimi evvela onlara barışmalarını teklif etti. İkisi de ayak diretti.” (Abasıyanık, 2021, s. 9); “Beyaz zemin üstüne yeşil çizgili mintan, beyaz top sakal, geniş, muhteşem bir vücut, mavi, sıcak ve tatlı gözler; ayaklarda mest... İşte nefsi Bursa’dan İbrahim Ağa. Soyadı Çimen. Dolandırıcılıktan maznun (Sanık). Tevellüdü (Doğum tarihi) 1279: Kökü Aziz devrine dayanan bir çınar ağacı.” (Abasıyanık, 2021, s. 15). “Bu bayan, haftanın üç dört gününü adliyede dava dinlemekle geçiriyor. Geçen gün bir başka bayana şöyle dert yanıyordu:” (Abasıyanık, 2021, s. 147). “Hani o ikinci karda, beş adım ötemizde bembeyaz bir karanlığın tramvayları ve insanları yuttuğu günlerde...” (Abasıyanık, 2021, s. 103). Aslında bu son alıntı bir cinayet röportajının girişini oluşturmaktadır. Biraz daha ilerledikten sonra olayı bir polise anlattırmaktadır:

“Kış kıyamet bir gündü. Saat on, on buçuk raddelerindeydi (sıralarında)... İki bekçi, kollarına girmiş olarak yaralıyı getirdiler. ‘Seni kim vurdu’ dedik. ‘Berber kalfası S.’ dedi... Tozkoparan’ın altında. Asfaltın hemen aşağısında. Vâka orada olmuş efendim.” (Abasıyanık, 2021, s. 104).

Röportajlarda ortak olarak verilen başka bir unsur da yargılamanın adil olduğuna ilişkindir. Hâkimler yeterli delil elde ettiğinde kararı mahkemenin sonuçlanması yönünde açıklamaktadırlar. Ancak örneğin şahitlerin gelmemesi gibi nedenlerden dolayı dava ileri bir tarihe bırakılabilmektedir. Bir rüşvet davasını işleyen “İki Buçuk Liralık Bir Rüşvet” (Abasıyanık, 2021, s. 23-27) başlıklı röportaj, benzer bir durumu içermektedir. Hâkim rüşvete konu olan olay için kanıt ve şahitlerin dinlemesi gerektiğini düşünmüştür. Sanık sonunda hasta olduğunu ileri sürerek serbest olarak yargılanmak istediğini belirtmiştir. Hâkim ise savcının da görüşünü aldıktan sonra tutukevinde doktor olduğunu orada tedavi edilebileceğini söyleyerek bu isteğini kabul etmemiş, şahitlerin dinlenmesi gerektiğini ifade ederek ve onların getirilmesini isteyerek mahkemeyi ileri bir tarihe bırakmıştır. Röportajın sonunda yazılanlar sanık Tahsin’in de mahkemeye olan inancının tam olduğunu göstermektedir:

“Kapıda esmer bir genç kızla, esmer ve çok mübarek bir kadın onu bekliyordu: Tahsin onlara, ‘Merak etmeyin, adalet yerini bulacaktır’ dedi. Dudakları hâlâ tiril tiril titriyordu.” (Abasıyanık, 2021, s. 27).

Önceki paragrafta yazılanlar röportajların, duruşmaların sonunda ne olduğunu, nasıl sonuçlandığını duyurduğunu göstermektedir. Bu duruşmaların bazısında örneğin “Pişmanlık” (Abasıyanık, 2021, s. 47-52) başlıklı röportajda olduğu gibi karar uzun uzun anlatılarak mahkemenin sonuçlanmış olduğu sunulmuştur. Bazısında ise mahkeme ileri bir tarihe bırakılmıştır. Ancak Sait Faik Abasıyanık röportajlarının önemli bir özelliği, son paragrafın mahkemede çıkan karar değil, buna ilişkin bir değerlendirme olmasıdır. “Üç Bayan Bir Bay” (Abasıyanık, 2021, s. 35-39) başlıklı röportajdan yapılacak alıntı söylenmek isteneni örnekler niteliktedir:

Karar: “Hâkim düşündü. ... Asliye Ceza Mahkemesi'nin ilamının ve o işe ait dosyaların getirilmesine karar vererek duruşmayı bitirdi.”

Değerlendirme: “Evvvela bayanlar çıktılar. İlyas, Beyoğlu Birinci Sulh Ceza Mahkemesi binasını onlardan pek çok sonra terk etti. Acaba bu bayarlardan korkusundan mı dersiniz? Mahkeme ayın on sekizine kaldı. Merak ettim, gideceğim. Size de anlatırım. Bakalım bayanlar mı haklı, yoksa İlyas mı?” (Abasıyanık, 2021, s. 39).

Bu yazılanlardan farklı olarak Abasıyanık, röportajların olmazsa olmazı olan yorumlarda da bulunmaktadır. Bir dolandırıcılık olayının anlatıldığı “Artistler Turneye Çıkarlarken” (Abasıyanık, 2021, s. 97-101) başlıklı röportajdan bu konuyla ilgili şu alıntının yapılması uygun olabilir:

“İstanbul hakikaten büyük bir şehirdi. Artist ve rejisörleri ile muamelecileri ile, artist müdürleri, acenteleri ile, ne kumpanyalar, ne operetler varmış da bunlardan yazık ki yalnız mahkemeler vesilesiyle haberdar olabiliyoruz. Bunların, yerlerinde şöhret sahibi olduklarına da inanmalıyız. Öyle olmasaydı Rejisör Serçek Atilla Efendi meşhur Diruhi ile Anjel'i feda etmemek için böyle gürültülü be karışık işlere girer miydi?” (Abasıyanık, 2021, s. 101).

Yorum, kişi betimlemeleri, anlatma ve anlattırma, röportajın temel özellikleri arasında yer almaktadır. Bunların yanı sıra söyleşilere yer vermek de röportaj için son derece önemlidir. “H. Soğukpınar” (Abasıyanık, 2021, s. 115-120) başlıklı röportajdaki söyleşiden yapılacak kısa bir alıntı geneli temsil eder niteliktedir:

“Hâkim:

-Kumbaranın içinde para varmış.

Şahit:

-Bilmiyorum efendim, galiba yokmuş.

Hâkim:

-Eşyalar bulundu mu?

Şahit: Hepsi bulundu efendim...

...Hâkim:

-Doğru mu söylüyor oğlum bu?

Hüseyin:

-Evet efendim, doğru söylüyor." (Abasıyanık, 2021, s. 118-119).

2. Röportajlardaki Öznellik ve Üslup: Metinden Çıkan Yazar İdeolojisi

Sait Faik Abasıyanık, röportajlarında zaman zaman öznelliğe başvurmuştur. Üslubu için alaycı ve saldırgan demek doğru olmayabilir ama eleştirel olduğunu söylemek yerinde olur. Öznelliğe başvurması ve eleştirel tutum, onun yorum yapmasını sağlamıştır. Ya da anlattırmalarında değil ama kendi anlatımlarında ve yorumlarında öznellik ve eleştirelilik bulunmaktadır. Kuşkusuz anlatmadan çok, anlattırması röportajlara kaynağa başvurması bağlamında nesnellik katıyormuş duygusu verse de geneldeki seçim ve tutum öznellik içermektedir. "Nüfus Tezkeresiz Adam" (Abasıyanık, 2021, s. 53-57) başlıklı röportajda yapılacak alıntı genel tutumu yansıtacak durumdadır:

"Üç delikanlı maznunun üçünün de saçları alabildiğine büyümüş. Âdeta kafaları, ısrırganlar ve baldıranlar bitmiş harap ve bakımsız bir bahçe halinde, vahşi otlarla dolu. Kafalarının arkaları üçünün de dümdüz. Küçücük bir yuvarlaklık ve çıkıntı yok. Yüzler uzun ve büyük. Bir tanesi çenesine yün bir kaşkol bağlamış. Biri yırtık ceketi, ötekinde eski lime lime bir kazak, üçüncüsünün yalnız mintanı var. Bu mintandan parça parça, kireç beyazlığında, kansız bir ten gözüküyor. Bir polis memuru, maznunların yüzleştirdiğini ve itiraf ettiklerini söyleyince, Ahmet garip bir sesle söylendi:

-Zorla tabii ettiriyiniz.

Şahitler birbiri ardına geliyor. Şimdi, yapılmış başka hırsızlıklar da meydana çıkıyor. Suçlular mütemadiyen inkâr ediyorlar. Hiçbir şahidin doğruyu söylemediğini, kendilerinin kabahatli olmadıklarını söylüyorlar. Polisteki ifadelerini inkâr ediyorlar." (Abasıyanık, 2021, s. 54).

"Üç Bayan Bir Bay" (Abasıyanık, 2021, s. 35-39) başlıklı röportajdaki yorum daha belirgindir:

"Ama hakikati söylemek lazım gelirse, Bayan Bedia birçok avukatları kışkıracak, yine birçok hatipleri içlendirecek kadar dürüst, vazih (açık, dorudan anlatılan, kuşku bırakmayan) bir lisanla anlatıyor. Kim bilir belki de bir hukuk tahsili yapmıştır. Belki de bu İstanbul bayanlarına has bir meziyettir." (Abasıyanık, 2021, s. 36).

3. Röportajlarda Sorunlu Toplum Görüntüsü

Sait Faik Abasıyanık'ın çalışmasında toplamda 26 röportaj bulunmaktadır. Bu röportajların konuları polis-adliye haberciliği alanına girmektedir. Kaldı ki, "Bir Peri Masalı mı? İpekli Kumaş Hırsızlığı mı?" (Abasıyanık, 2021, s. 29-34) başlıklı röportajda buna ilişkin bir ipucu da bulunmaktadır. Örneğin "İpekli kumaş hırsızlığını birkaç gün evvelki gazetelerde havadis şeklinde okudunuz" (Abasıyanık, 2021, s. 29) ifadesi geçmektedir. Bu anlamda daha önce de belirtildiği gibi Abasıyanık, başta hırsızlık olmak üzere dolandırıcılık gibi konuları yoğun olarak işlemiştir. Bu röportajlarda davalı, davacı ve şahitler yoğun olarak konuşturulmuştur. Abasıyanık, sorunları onlara anlattırmıştır. Duruşmaların son halleri de verilmiştir röportajlarda. Örneğin mahkemeler ileri bir tarihe

bırakılmakta ya da sonuçlandırılmaktadır. Sonuçlarda da hapis cezası çıkmaktadır. Bu durum suçü öne çıkarmaktadır. Suç da sorunlu bir toplum yapısına işaret etmektedir. Adeta günümüzde gazetelerin üçüncü sayfalarında sergilenenler o dönemde de yoğun olarak varmış duygusu oluşmaktadır. “Bu Senenin Meşhur Karakışı Cinayeti” (Abasıyanık, 2021, s. 103-107) başlıklı röportajdan yapılacak alıntı, yorum şeklinde yazılmıştır ve söylenmek istenen sorunlu toplum yapısına işaret etmektedir. Bu alıntı, röportajlardaki genel durumu yansıtmaktadır:

“Korkunç bir kış gecesinde, insanların mangala, sobaya, hatta birbirine sokulmaya, odalarda nefesle ısınmaya, birbirlerini hasretle, iştıyakla (güçlü istek) sevmeye müsait bir kış gecesinde... Karların savrulduğu, servilerin siyah ve beyaz uluduğu, sokakta kalmışların ruhlarının donmaması için bir insan eki sıkıya muhtaç olduğu saatlerde, bir insanı öldürmek.” (Abasıyanık, 2021, s. 106).

4. Gazetecilik Faaliyeti

Sait Faik Abasıyanık röportajları da iki başlıkta ele alınmalıdır. Bunlar haber değeri ölçütlerine uyumu ve görgü tanığı gazeteciliğidir. Haber değeri dendiğinde Abasıyanık röportajları üç unsur bakımından uygun görülmektedir. Bunlar, anlaşılabilirlik/belirgin olma, beklenilmediklik ve olumsuzluktur. Bunların içerdiği anlamlar da yukarıda verilmiştir.

1. Anlaşılabilirlik/Belirgin olma (Unambiguity): “Dayının Ceketı” başlıklı röportajdaki şu ifade bu unsur bakımından röportajların uygun düşmesini örneklemektedir:

“Mehmet bundan kurtulamadı. Suçun mahiyetine, elde kuvvetli deliller bulunmasına binaen (dayanarak), karakolda nezaret altına alındığı tarihten başlamak üzere cezasının tayinine (kararlaştırmak) kadar mevkuf olarak muhakeme edilmesine karar verildi.” (Abasıyanık, 2021, s. 112).

Anlatım nettir ve muğlaklığa yer bırakılmamıştır. Durum, belirgindir, davalı/sanık tutuklu olarak yargılanacaktır.

2. Beklenilmediklik (Unexpectedness): Polis adliye röportajları genellikle beklenilmediklik ölçütüne uymaktadır. Nitekim hırsızlık, cinayet, yaralama, dolandırma, olması olasılık kapsamında ama sürpriz içerikli olan olaylardır. Örneğin “Yerli İskoç Kumaşından Spor Ceket” (Abasıyanık, 2021, s. 121-126) başlıklı röportajda, hırsızlık denebilecek bir başlığa konu olan bir ceket ve ceketı alan ve bu olayın parçası olanlar işlenmektedir. İlgili röportajdaki şu ifade bu olay bakımından beklenilmedikliği işaret edebilir:

“Evvvelce o mevzubahis ceketı, arkadaşımıla değişmiştik. Sonradan o pişman oldu. Fakat aradan çok zaman geçmişti. Benim ona verdiğim ceket yırtulmuştu. Kabul etmedim. O da bana oyun oynamak üzere ceketimi almış, başka bir ceketle değişmiş.” (Abasıyanık, 2021, s. 125).

3. Olumsuzluk (Negativity): Tüm röportajlar, polis adliye haberleri niteliğindedir. Bir başka ifadeyle röportajlara konu olan olaylar polis adliye haberleri olarak gazetelerde

yer alabilir. Bazılarında şiddet, başboldedir. Bu durumlar da olaylara haber değeri atfedilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla işlenen olayların tümünün konuları olumsuzluk içermektedir. Bıçakla yaralama, hırsızlık, dolandırıcılık, kavga gibi olaylar yaşanmış ve röportajlara konu edilmiştir.

Öte yandan röportajların hemen hepsi görgü tanıklığı gazeteciliğine uymaktadır. Bu gazetecilik türüne yukarıda değinilmiştir. Nitekim Sait Faik Abasıyanık, mahkemelerdeki duruşmaları baştan sona izlemiş, notlar çıkarmış daha sonra da bunları gazete için okunur bir biçimde kaleme almıştır. Yani Abasıyanık, yaşanmış olayların duruşmalarına görgü tanıklığı yapmıştır. Birkaç örnek vermek konuyu anlatmaya yetecektir: “Suçlu yerinde üç tane babayani (gösterişi ve özeni olmayan) kılık ve edalı, yanık yüzlü, tıraşları uzamış, orta yaşlı insan var.” (Abasıyanık, 2021, s. 1); “Cürmümeşhut (Suçüstü) hâkimi evvela onlara barışmalarını teklif etti. İkisi de ayak dirediler.” (Abasıyanık, 2021, s. 9); “Davacı yerinde kimse yok. Fakat davacının isminin ‘Mişel’ olduğunu öğreniyoruz” (Abasıyanık, 2021, s. 15); “Salonda benden başka dinleyici yok, Suçlu yerinde, üstü başı temiz bir adamla bir ihtiyar avukat var.” (Abasıyanık, 2021, s. 77).

C. Röportajları Karşılaştırması

Röportajların konuları, birbirine yakındır. Hatta neredeyse aynı konulardan oluşmaktadır demek yanlış olmayacaktır. Her iki yazarın röportajları da adi ve/veya şahıslara karşı işlenen suçlardır ve kendi içinde çeşitlilik sergilemişlerdir. Ancak Sait Faik Abasıyanık hırsızlık konusunu öne çıkarmış ve en fazla bu sorunu içeren duruşmaların röportajlarını yapmıştır. Bunun yanı sıra her iki yazar da mahkeme içinde olanları ve yargılama sırasında yaşananları ele almaktadırlar. Bu durumda doğal olarak kişiler ve olaylar öne çıkmıştır. Yazarlar röportajlarda kişi tanıtımına önem vermişlerdir. Ancak kişilerin tanıtılması noktasında Cemal Refik’in, Sait Faik Abasıyanık’a göre daha fazla tanıtım yaptığını belirtmek doğru olacaktır. Buradaki fark, girişlerdeki yapılanmaya göre daha azdır. Girişlerin yapısına bakıldığında yazarların kendilerine özgü girişler yaptıkları görülmektedir. Bu girişler metinle ilişkili ve uyumlu olmaktadır ama aralarında yazma farkı bulunmaktadır. Sait Faik Abasıyanık, bir olaydan ya da bir kişiden giriş yapabilmekte ve ana konuya geçmektedir. Aslında Cemal Refik de bu türden bir giriş yapmaktadır ama zaman zaman bu girişten röportajın konusu anlaşılabilir. Röportajların ortak olarak verdiği net mesajlardan birisi, her iki yazarın da hâkimlerin doğru sorgulama yaptıklarına ilişkin bir sunum yapmalarıdır. Bu durum Cemal Refik’te daha belirgindir. Bunun yanı sıra mahkemelerin adil olduğu bir tema olarak işlenirse bile bu çıkarımı yapacak malzemenin bol olduğu söylenebilir. Söyleşiler ise bir diğer ortak unsurdur. Röportajların sonunda mahkemenin nasıl sonuçlandığı da verilmektedir. Buna göre bazen gerekçesi ile ya verilen cezalar aktarılmaktadır ya da daha az olmakla birlikte mahkemenin ileri bir tarihe bırakıldığı yazılmaktadır. Ancak bu sonuçlardan sonra Sait Faik Abasıyanık’ta çoğunlukla birer paragraf daha bulunmaktadır. Bunlarda da genellikle yorum yapılmaktadır. Betimlemeler de her iki yazarın röportajlarında bulunmaktadır ama Cemal Refik’te daha fazla olduğu belirtilebilir. Sait Faik Abasıyanık ise yorumlar yapabilmıştır röportajlarda. Belki de iki yazar arasındaki en önemli ve belirgin fark anlatmada yatmaktadır. Yazarlar söyleşiye yer vermektedirler ama Cemal Refik, olayların

anlatımını daha çok kendisi yaparken, Sait Faik Abasıyanık daha çok davalı, davacı ve tanıklara yaptırmıştır. Öznellik ve üslup bakımından karşılaştırıldığında, her iki yazarın da öznel yazılar çıkardığını söylemek kesinlikle mümkündür. Buna karşılık Cemal Refik üslup bakımından saldırgan ve alaycı konumda yer alırken, Sait Faik Abasıyanık eleştirel üslup geliştirmiştir. Bunların yanı sıra her iki yazarın röportajlarında da sorunlu bir toplum görüntüsü çizilmiştir. Nasıl çizilmesin ki? Cinayet, yaralama, hırsızlık, dolandırıcılık, kapkaç gibi olayların röportajları yazılmaktadır ve bunlar da tarihe “dünün bugünden veya bugünün dünden farkı yoktur” mesajını düşmektedir. Nitekim polis adliye haberciliğine konu olan olayların röportajları yapılmıştır. Gazetecilik faaliyeti bakımından bakıldığında her iki yazarın röportajlarının da gazetecilik faaliyeti olduğu ve haber değerlerinden anlaşılabilirlik/belirgin olma, beklenilmediklik ve olumsuzluk ölçütleri uyarınca geliştikleri anlaşılmaktadır. Yalnız Cemal Refik röportajlarında kişiselleştirme de yapılmıştır. Bunun yanı sıra hem Refik hem de Abasıyanık röportajları görgü tanıklığı gazeteciliğinin özelliklerini taşımaktadır. Gören ve tanıklık eden ise yazarların kendileridir. Bu nedenle inanılabilirlik seviyeleri daha yüksektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada röportaj çözümlemesi yapılmış, Cemal Refik ve Sait Faik Abasıyanık'ın mahkemelerle ilgili yaptıkları röportajlar ele alınmıştır. Öncelikle “Ne sunulmaktadır” sorusuna yanıt aranmış ve konular saptanmıştır. Röportajlar, günümüzde 3. sayfa haberleri denen ve çoğunlukla polis adliye haberciliği kapsamına giren haberlere konu olan olayları ele almıştır. Bu anlamda iki yazarın röportajlarının konuları arasında benzerlik bulunmaktadır. Yalnızca Abasıyanık, hırsızlık olaylarının mahkemelerini daha çok yazmıştır.

Röportajları öncelikle röportajcının özellikleri bağlamında değerlendirmek doğrudur. İki yazar da gözlemlerde bulunmuşlar ve bunları aktarmışlar ya da aktartmışlardır. Halkla konuşmamışlardır ama görmüşler ve belge yerine kendilerini koymuşlardır. Haberden farklıdır röportajlar ve bugün bile sıkılmadan okunmamaları yazarlarının ayrı bir ustalık sergilediklerini göstermektedir. Yukarıdaki çözümlemelerden de anlaşılacağı gibi röportajlar belli bir düşünsel planla yazılmıştır. Bu planın içinde standart ölçüğünde yazarlara özgü girişler, gelişmeler ve sonuçlar bulunmaktadır. Söyleşilerin içeriğinde, anlamsal olarak hâkimlerin yargılamalarını doğrulayacak görünüm yer almaktadır.

Ünlü röportaj ve roman yazarı Yaşar Kemal'e (1975, s. 8) göre “*röportaj gazeteciliğinin başlıca, ana kollarından birisidir... Gazetecilikte haber, radyodan, televizyondan önce de okuyucuyu doyurmuyordu. Ancak, röportaj çıkıncadır ki, okuyucu yaşamla, yaşamın, olayların özüyle karşı karşıya geldi. Haber gerçeğin kaba yansıması; röportajsa yaşamın özüne, gerçeğin özüne doğru bir iniştir.*” Yaşar Kemal'in düşünceleri, iki yazar bakımından da anlamlıdır. Nitekim radyodan değil ama televizyonun Türkiye'ye girişinden önce yazılmışlardır ve içlerinde habere gönderme bulunmaktadır. Yani onlar haberden farklı olarak aynı olayın okunması için yapılmış röportajlardan oluşmuş gazete yazı türüdür. Gerçekten de okuyucuyu yaşamın, gerçeğin özüne yaklaştırmaktadır. Nitekim bugün bile okunduğunda “o dönemde de benzer sorunların yaşandığı” anlamını yakalamak mümkün

olmaktadır.

Röportajcının yalın bir dil kullanması doğru olacaktır. Elbette dili edebi bir dildir ama kurnazlıktan kaçınan, yanıltmacı olmayan, sade, duru, anlaşılır bir dil her röportajı okutturacaktır. İki yazarın röportajlarının aradan 90 yıl civarı bir süre geçmesine karşın, bugün bile okunduğunda birkaç sözcük dışında anlaşılmayacak bir dile sahip olmadıkları kesinlikle söylenebilir. Anlamsal düzeyde de yazarlar, anlaşılır bir metin ortaya koymuşlardır. Nitekim yukarıda anılan giriş, gelişme ve sonuç içerisinde belli temalara odaklanmaları onları bu başarıya ulaştırmıştır.

Bu genel değerlendirmeden sonra çözümlemenin somut sonuçlarına dönüldüğünde ilk belirtilmesi gereken, röportajların okura oradaymış izlenimi vermesidir. Öyle bir anlatım vardır ki, bu satırların yazarı sanki duruşmaları izliyormuş gibi duyumsamıştır. Bunun yanı sıra, röportajlar deyim yerindeyse derin dondurucudan çıkarılmış gibi tazeliğini de korumuştur. Ayrıca röportajlarda ne sunulduğu saptanmıştır. Bu “ne”nin nasıl sunulduğu da ortaya konmuştur. “Ne”nin içerdiği enformasyona, nasılda öznellik bulaşmıştır. Sait Faik Abasıyanık’ta daha çok olmak üzere yorumlar yapılmıştır. Cemal Refik’te daha fazla olmak üzere, kişi tanımları ya da betimlemeleri net olarak verilmiştir. Sonuçlar çıkarılmıştır. Ama elbette röportajlara konu olan olayların içeriğinden kaynaklanmak üzere Türkiye’de sorunlu bir toplum yapısı görünümünün güncellenmesine engel olunamamış, set çekilememiştir. Kuşkusuz röportajlar, haber değerlerine sahiptir ve gazetelerde yayımlanmaları bir gazetecilik faaliyeti olduğunu göstermektedir. Bu düşünceyi, röportajların görgü tanığı gazeteciliğine uymaları perçinlemektedir.

Sonuçta bu çalışma, bir gazetecilik çalışmasıdır. Röportaj, gazetecilik faaliyeti ve medyanın toplumsal rolünü gerçek anlamda yerine getirmesi için önemlidir. Bu anlamda gazetecilik eğitiminin de önemli bir parçası olması gerekir. Dolayısıyla önce röportajın farkına varmak, bilmek ve sonra öğretmek anlamlı olacaktır. Elbette son dönemlerde medyada deyim yerindeyse “tek tük” röportaja rastlanmaktadır. Ama kesinlikle yeterli değildir. Öte yandan Türkiye’de sınırlı sayıda akademisyen röportajlarla ilgilenmektedir. Bu sayının artmasında yarar bulunacağı konusunda da kuşkuya yer yoktur.

Etik Beyanı: Yazar çalışmanın, etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkıları: Yazarın katkı oranı %100’dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

Abasıyanık, S. F. (2020). *Mahkeme kapısı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Andén-Papadopoulos, K. ve Pantti, M. (2013). Re-imagining crisis reporting: professional

ideology of journalists and citizen eyewitness images. *Journalism*, 7, 960-977.

Bell, A. (1991). *The language of news media*. Oxford: Basil Blackwell.

Binyazar, A. (1975). Türkiye’de röportajın tarihçesi: Başlangıçta ‘mülakat’ kavramı içinde düşünülen röportaj, günümüzde geniş boyutlara ulaşmıştır. *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 13-16.

Çetiner, Y. (1975). Sanat dergisinin soruşturması: Röportaj yazarları, röportajın bir edebiyat dalı olduğunda birleşiyorlar. *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 4-6.

Dönmez, İ. H. (2009). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında bir iletişim ortamı olarak mahkemeler* (Basılmamış Doktora Tezi). T.C. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara.

Engin, A. (2018). *Sunuş*. A. Engin (Ed.) Homeros’un Rüyası Edebiyatın Kapı Komşusu Röportaj (s. 5-20) içinde. İstanbul: Siyah Kitap Yayınları.

Es, H. F. (1975). Sanat dergisinin soruşturması: röportaj yazarları, röportajın bir edebiyat dalı olduğunda birleşiyorlar. *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 6-7.

Franklin, B., Hamer, M., Hanna M., Kinsey M. ve Richardson J. (2005). *Key concept in journalism studies*. New York: Sage.

Gürel, N. (1975). Sanat dergisinin soruşturması: Röportaj yazarları, röportajın bir edebiyat dalı olduğunda birleşiyorlar. *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 7-8.

Güven, K. (2018). *Röportaj üzerine*. A. Engin (Ed.) Homeros’un rüyası Edebiyatın Kapı Komşusu Röportaj (s. 21-30) içinde. İstanbul: Siyah Kitap Yayınları.

Halberstam, J. (1992). *A prolegomenon for a theory of news*. E. D. Cohen, (Ed.), *Philosophical Issues in Journalism* (s.11-21) içinde. UK: Oxford University Press.

Hänska, M. ve Bode, M. (2018). *How the ubiquity of eyewitness media changes the mediation and visibility of protests in the news*. A. Robertson, (Ed.) *Screening protest: Visual narratives of dissent across time, space and genre* (s. 98-119) içinde. UK: Routledge.

Hartley, J. (1990). *Understanding news*. New York: Routledge.

Kabaş, S. (2009). *Soru sorma sanatı dünyada ve Türkiye’de röportaj ve söyleşi geleneği*. İstanbul: Doğan Kitap.

Kemal, Y. (1975). Sanat dergisinin soruşturması: röportaj yazarları, röportajın bir edebiyat dalı olduğunda birleşiyorlar. *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 8-10.

Kemal, Y. (2011). *Yaşar Kemal röportaj yazarlığında 60 yıl*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Lodziak, C. (1986). *The power of television: A critical appraisal*. New York: St. Martin's Press.
- Orwell, G. (2016a). *Paris ve Londra'da beş parasız* (B. Göçer, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Orwell, G. (2016b). *Wigan iskelesi yolu*. (L. Konca, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Otyam, F. (1975). Sanat dergisinin soruşturması: röportaj yazarları, röportajın bir edebiyat dalı olduğunda birleşiyorlar. *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 10-11.
- Otyam, F. (1982). *Ha bu diyar doğudan gezi notları harran/hoyrat/mayın ve ırıp*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Paksoy, F. A. (2018). *Polis adliye haberciliği*. H. İ. Gürcan (Ed.) Haber türleri (s. 1-23) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özer, Ö. (2010). *Liberal basın*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2012). *Edebi gazetecilik (röportaj): Bir röportaj ustası Fikret Otyam'ın yayımlanmış röportajlarının çözümlemesi*. Ö. Özer (Der), Alternatif medya alternatif gazetecilik Türkiye'de alternatif gazetecilik üzerine değerlendirmeler (s. 167-212) içinde. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2013). *Haber roman George Orwell ve Yaşar Kemal'den örneklerle edebi gazetecilik / röportaj*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Refik, C. (1943). *Mahkeme röportajları*. İstanbul: Sebat Basımevi.
- Sadullah, N. (1975). Sanat dergisinin soruşturması: Röportaj yazarları, röportajın bir edebiyat dalı olduğunda birleşiyorlar. *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 11-12.
- Schneider, W. ve Raue, P. (2002). *Gazetecinin el kitabı* (I. Aygün, Çev.), (A K. Kurşun, Düzeltilen). İstanbul: Konrad Adenauer Vakfı Yayınları.
- Şenyapılı, Ö. (1981). Çağdaş gazetenin önemli yazı türü: Röportaj. *İletişim*, 173-193.
- Sinclair, U (1975). *Şikago mezbahaları*. (G. Kurttekin, Çev.). İstanbul: May Yayınları.
- Tuncer, C. (1975). Sanat dergisinin soruşturması: Röportaj yazarları, röportajın bir edebiyat dalı olduğunda birleşiyorlar". *Milliyet Sanat Dergisi*, 147, 12.
- Wolf, T. (1972). The birth of 'the new journalism'; eyewitness report by tom wolfe, participant reveals main factors leading to demise of the novel, rise of new style covering events. *New York Magazine*, 14. Erşim adresi: <https://nymag.com/news/media/47353/>

Zelizer, B. (2007). On 'having been there': 'eyewitnessing' as a journalistic key Word.
Critical Studies in Media Communication, 24(5), 408-428.